

KÁROLY RÓBERT (1308- 1342) HARCA A HATALOMÉRT

A belpolitikai helyzet 1301. III. András halála után: interregnum

- tartományurak hatalma (oligarchák) – Csák Máté: Felvidék, Aba Amadé: Abaúj, Borsa Kopasz: Bihar, Kán László: Erdély, Kőszegi Henrik: Dunántúl (Vas), Babonicsok, Frangepánok, Csák Ugrin: Délvidék

- általában ősi magyar nemzetségek
- a tatárjárás után: magánvár-építkezések
- magánbirtokok növelése: a királyi birtokok rovására + kisebb birtokok vásárlása vagy birtokcsere – természetesen hatalmaskodással
- törvénytelen foglalások – pl.: Csák Máté Trencsén várát + megkapta: Nyitra és Trencsén
- közjogi méltóságok címeit is felvették + királyi udvartartás: kancellár, pénzverés, stb
- Csák Máté: 18 vármegye birtokosa
- a nemesi vármegye: nem képes szembeállni a hatalmaskodásokkal

Harc a trónért és az egyeduralomért

- Trónkövetelők: az Árpád-házzal rokon dinasztiák: Ajouk, Premyslek és Wittelsbachok
- a nápolyi Anjouk: a tizenkét éves Caroberto apai nagyanyja, Mária révén V. István dédunokája volt
- támogatói: a pápahű esztergomi érsek, Bicskei Gergely
- néhány oligarcha: Aba Amadé, Borsa Kopasz, Csák Ugrin
- A nápolyi királyság hűbérura, a pápa
- anyai unokatestvérei, a Habsburg hercegek
- firenzei bankárok kölcsönei megszerezhetők a számára
- 1301. Esztergom – Károly Róbert 1. koronázása – Esztergomban az esztergomi érsek
- a tartományurak ezt nem ismerték el, mert nem a Szent Koronával történt a koronázás
- 1301. Székesfehérvár: Vencel cseh trónörökös megkoronázása – a kalocsai érsek koronázza (László néven magyar király)
- tartományurak: két párt (Károly Róbert és Vencel)
- Vencel: lemond III. Ottó bajor herceg javára (a koronát átadja neki)
- Ottót megkoronázzák Székesfehérváron a Szent Koronával- a veszprémi és a csanádi püspök (csobolyó), de a hatalma nem szilárd – Kán László elismeri – de Erdélyben elfogatja, egy év múlva szabadon engedi, de a Szent Koronát magánál tartja
- III. Ottó szövetségesei híján hazatér; Vencel meghal (1306. Przemysl-dinasztia kihalása)
- Anjou- párt: Buda és Esztergom elfoglalása (Károly Róbert ki tud állítani hadsereget+ támogatják: Kőszegiek, Abák, Csákok, Borsák)

- 1307. A rákosi gyűlés elfogadta magyar királynak: a gyűlésen Károly Róbert megerősítette a nemesek szabadságait –ti.: nem lehet őket familiárisi szolgálatra kötelezni – meg akarta nyerni tartományúri túlkapások miatt elégedetlen réteget
- Gentilis bíboros pápai legátus: Csák Mátét és Kőszegi Henriket rábírta Károly Róbert uralmának az elismerésére
- 1308-ban a pesti domonkos kolostorban királlyá választották -az oligarchák jelenlétében
- 1309. Budavári Nagyboldogasszony Templom: 2. koronázás: az esztergomi érsek királlyá koronázta, de nem a Szent Koronával – erre az alkalomra csináltatott korona
- DE: az oligarchák nem engedelmességek neki – székhelye ekkor: Temesvár (Buda nem biztonságos, mert Csák Máté elfoglalta Visegrádot, ahonnan Budát fenyegeti)
- A szövetségesei:
- A főpapok - a pápa támogatása miatt
- A nemesség és a polgárság, mivel a tartományurak hatalmaskodásai sértik ezeket a rétegeket
- 1310. – 3. koronázás (Kán László kiadta a koronát): a Szent Koronával, Székesfehérváron az esztergomi érsek = törvényes király

A tartományúri hatalom megtörése

- az oligarchák közösen nem léptek fel – bár alkalmi szövetségeket kötöttek
- 1310. Kőszegi Henrik halála
- 1311. Csák Máté Budán akarja elfogni a királyt – köv.: hadjárat ellene és a vele szövetséges Abák ellen
- 1311. Kassa: Aba Amadét megölik a kassai polgárok
- 1312. június – Rozgonyi csata (a papság, nemesség és a szepességi polgárok is támogatják a királyt) – az Abák legyőzése (Csák Máté is segíti az Abákat)
- 1314. a tartományurak egy része magtagadja a szembefordulást Csák Mátéval – Károly Róbert megfosztja őket a hatalomtól – új emberek kinevezése
- Károly Róbert székhelyét 1315-ben Budáról a biztonságosabb Temesvárra helyezte, innen irányította a tartományurakkal vívott több éves háborút
- 1315. Kán László halála
- 1317. Borsa Kopasz lázadásának leverése – majd: Komárom elfoglalása Csák Mátétól
- Csák Ugrin halála: a Délvidék a király kezébe került
- 1321. Csák Máté halála – után: Trencsén bevétele – majd: ismét Visegrád a királyi székhely (eddig: Temesvár)
- Az oligarchák rokonai behódolnak neki, de Károly Róbert félreállítja őket
- Támogatói újonnan felemelkedett családok: Szécsiek, Báthoryak, Kállaiak, Lackfiak, Garaiak, Szécsényiek
- 1320-ban feleségül vette a lengyel király lányát, Lokietek Erzsébetet
- 1330 – Zách Felicián sikertelen merényletet kísérel meg Károly Róbert magyar király ellen

A FEUDÁLIS MONARCHIA ÚJJÁSZERVEZÉSE KÁROLY RÓBERT IDEJÉN

A KIRÁLYI HATALOM ALAPJAI

- Károly Róbert új alapokra helyezte és megszilárdította az utolsó Árpádok alatt megrendült királyi hatalmat
- új, királyhű főnemesség létrejött (Lackfiak, Garaiak, Báthoriak, Kanizsaiak stb.)
- A király továbbra is az ország legnagyobb földbirtokosa volt (a földek harmada a kezén volt), hatalma nem birtokai méretén nyugodott, hanem a várak túlnyomó többségének birtoklásán:
- Az Anjou korban a király mintegy 160-at birtokolt az ország 300 várából, míg például a Lackfiak, a legtöbb várral bíró főúri család, mindössze hetet birtokolt.
- honorok adományozása: a tisztviselő addig birtokolta a honor birtokot, amíg az adott tisztséget betöltötte, vagyis a birtokok nem váltak magántulajdonná, a honort nem örökíthették át és a király bármikor visszavehette azokat

- A honort birtokosai saját familiárisaik útján irányították
- papság hatalmának a korlátozása: a pápai jövedelmek 1/3-át lefoglalta, a főpapi méltóságok egy részét nem töltötte be – köv.: a pápa befolyását visszaszorítja
- A hadszervezet átalakítása:
- A magyar haderő részei: királyi hadsereg, bandériumok(=magánföldesúri csapatok és vármegyei zászlóalj), kunok, zsoldosok
- Az új hadsereg a bandériális hadsereg lett: alapját a főúri magánhadseregek, a bandériumok adták. Nevük onnan ered, hogy uruk címeres zászlója alatt vonultak hadba
- A király zsoldosokat csak végső esetben fogadott fel, de:
- támadás esetén: fizetnie kellett a hadbaszállóknak
- Köv.: döntő, hogy a királynak sikerül-e jövedelmeit növelni

GAZDASÁGPOLITIKA

- Bevezette a tárnokmesteri intézményt. A tárnokmester lett az ország legfőbb pénzügy tisztviselője, és a kamaraispánság vezetője
- Az állami adókat a kamarák szedték be – élükön: kamaraispánok
- Neksei Demeter tárnokmester - a reformok kidolgozásában nagy szerepe volt
- Jövedelmei:
- A királyi birtokok jövedelme
- Regálék és adók (kapuadó, városok adója, a pápai tized megadóztatása)
- Királyi felségjogon (ius regale) szedett jövedelmek: regálékjövedelmek
- SÓKERESKEDELMI REGÁLÉ: a máramarosi sótelepek feltárása nyomán
- URBURA: nemesfémbányászat: évi 1t arany (Európában vezető hely), 10 t ezüst (Csehországban többet bányásztak)
- bányareformja ösztönözte új bányák feltárását: nem sajátította ki a lelőhelyeket, mint a korábbi uralkodók- az urbura (arany 1/10-e, ezüst 1/8-a) 1/3-át átengedte a tulajdonosoknak
- Ez az intézkedés jelentősen fellendítette az arany és ezüsbányászatot
- Fejlesztette a nemesfémbányászatot - Selmecebánya, Körmöcbánya, Besztercebánya
- A PÉNZVERÉS MONOPÓLIUMA: csak az uralkodó verethetett pénzt
- Beváltási haszon: A kibányászott nemesércet a királyi pénzügyi igazgatás helyi szerveinek, a kamaráknak kellett beszoigáltatni. Itt a földesúr a tiszta fém súlyának megfelelő súlyú pénzt kapott vissza. Ezzel a királyi kincstár 30-50%-os haszonhoz jutott
- Firenzéből: pénzverő mesterek (Körmöcbányán rendezkedtek be)
- pénzverő kamarák bérbeadása gazdag polgároknak (előre kifizették a bérleti díjakat)
- 1325: új, értékálló arany- és ezüstpénzt veretett firenzei mintára (fiorino=forint)
- Európában igen kedvelt volt
- Az aranyforint váltópénze az ezüst garas és az ezüst dénár volt, amelyet cseh mintára vertek
- Az értékálló pénz bevezetése után a király nem élt a pénzrontással, lemondott az évenkénti pénzbevéltásról, a kamara hasznáról, valamint a pénzrontásból származó bevételtől, amivel jelentős bevételtől esett el, helyette
- 1336. KAPUADÓ: az első állami egyenes adó (jobbágyportánként évi 18 dénár)
- minden olyan telek után szedték, amelynek a kapuján egy megrakott szénásszekér be tudott menni és meg tudott fordulni
- Ez volt az első, csak parasztsokra kivetett állami adó
- HARMINCAD – ÉS HUSZADVÁM : A megnövekedett külkereskedelmi forgalomra kivetett adó:
- Az északi- és nyugati-kereskedelemre harmincad, a déli kereskedelemre huszadvám
- a külföldre kivitt vagy behozott árukat vámolja meg
- behozatal: posztó, iparcikk (szövet, fegyver, egyéb fémáru)
- kivitel: só, arany - az élőmarha és bor kivitele csak a század közepétől nő meg
- a külkereskedelmi vámot nem csak határokon, hanem nagyobb városoknál is szedték. Ilyen volt Székesfehérvár és Buda.
- A korszak jellemzője: Kelet-Európa gazdasági téren felzárkózik Nyugat-Európaéhoz –ok: ekkor nyugaton háborúk, pestis, éhínségek

KÜLPOLITIKA

- A királyi hatalom megszilárdítását követően van lehetősége az aktív külpolitikára
- Két célja van:
- A családja dinasztikus kapcsolatainak
- És: Magyarország déli befolyási övezetének visszaszerzése
- Nándorfehérvár és Galambóc megszerzése: elfoglalja a szerbektől
- 1330. sikertelen hódítási kísérlet: Havasalföld – (I. Basarab) - Károly Róbert is csak úgy tudott megmenekülni, hogy Hédervári Dezső páncélt cserélt vele
- Tengeremlék meghódítása: szintén sikertelen
- Bécs árumegállító joga komoly akadálya volt a külkereskedelem fejlődésének, ezért
- 1335: III. Kázmér lengyel és Luxemburgi János cseh királlyal Visegrádon királytalálkozó
- Bécs árumegállító jogának elkerülése: Esztergom – Brno – Nürnberg - Köln - Kassa – Krakkó felé
- sógora, a gyermektelen Kázmér örökösödési szerződést kötött vele, amelynek alapján 1370-ben létrejött a magyar-lengyel perszonalunio.
- III. Kázmér örököse: Lajos, Károly Róbert fia (Károly Róbert felesége: Lokietek Erzsébet, a király lánya)
- Nápolyi Johanna férje: kisebbik fia, Endre (Lajos testvére)
- Károly Róbert 1342-es halálakor erős birodalmat hagyott fiára, Nagy Lajosra
- Uralkodása alatt megteremtődtek a Magyar Királyság virágkorának feltételei (pénzgazdálkodás, árutermelés, városok számának emelkedése, céhek megjelenése)

<https://zanza.tv/tortenelem/magyarsag-tortenete-kezdetektol-1490-ig/az-anjouk-birodalma>